

Duurzaamheidsagenda gemeente Waterland

2015 - 2018

Inhoud

Inhoud	2
Hoofdstuk 1. Inleiding.....	3
Ambitie	3
Hoofdstuk 2. Rol van de gemeente.....	5
Proces en samenwerking.....	5
De gemeente als verbinder	6
Hoofdstuk 3. Speerpunten duurzaamheidsagenda	7
1. Energiebesparing en duurzame energie	7
2. Een duurzame gemeente	13
3. Grondstoffen en recycling	17
4. Duurzame mobiliteit	19
5. Openbaar groen en landelijk gebied	22
Hoofdstuk 4. Fondsvorming / financiering.....	26
Duurzaamheidsbudget	26
Subsidies	26
Hoofdstuk 5. Monitoring	28
Routekaart verduurzaming gemeente	28

Hoofdstuk 1. Inleiding

Voor de bestuursperiode 2014 – 2018 zijn in het collegeprogramma drijfveren en ambities geformuleerd op het gebied van duurzaamheid. Ook voor 2014 zijn al acties uitgevoerd om de gemeente duurzamer te maken maar deze werden niet centraal gecoördineerd en gestructureerd. De voorliggende duurzaamheidsagenda is het instrument dat de acties van de gemeente en haar omgeving bundelt en structureert.

Het is een levende agenda. De agenda is gevuld met praktische plannen en data waarop ze uitgevoerd kunnen worden. Daarnaast zal de agenda aangevuld en/of bijgesteld worden als zich verdere kansen voor verduurzaming voordoen of voortschrijdend inzicht ons ertoe dwingt andere eisen te stellen aan onze bedrijfsvoering, klanten, partners en/of omgeving. Bij het opstellen van deze agenda zijn burgers en burgerinitiatieven nadrukkelijk betrokken in de context van gemeentelijke verantwoordelijkheid.

*“In het verleden gebeurt niets meer
Het nu is het enige dat er is (Eckart Tolle)”*

Ambitie

De gemeente schaarst zich in haar coalitieakkoord achter de quote “onze generatie zal de eerste zijn die last heeft van de klimaatverandering, maar ook de laatste generatie die er iets aan kan doen”. Het college wil vanuit dit urgentiebesef werken. We stellen onze doelen dichtbij en bedenken wat wij nu zelf kunnen doen. We zetten in op lokaal opgewekte duurzame energie en energiebesparing. Dit is goed voor de werkgelegenheid: de besparing komt immers ten goede aan lokale bedrijven en huishoudens en het biedt mogelijkheden tot samenwerking. We leveren zo onze bijdrage aan een schonere en gezondere leefomgeving en we verstoken minder fossiele brandstoffen.

De gemeente geeft concreet invulling aan duurzaamheid vanuit de kenmerkende waarden binnen de gemeente. Dit betekent de duurzame ontwikkeling van ons kenmerkende (water)landschap en haar mooie stads- en dorpsgezichten. Onze ambitie is om uiteindelijk als gemeente in 2050 energieneutraal te worden. Dit betekent dat in 2050 alleen energie van hernieuwbare bronnen (zon, wind, biomassa, aardwarmte) wordt gebruikt, voor alle gebouwen (woningen, kantoren, bedrijfspanden) en voor het verkeer en vervoer op het grondgebied van de gemeente Waterland. Bovenstaande omschrijving impliceert overigens niet dat alle

energie op het grondgebied van de gemeente wordt opgewekt, wel dat er bij de opwekking van de totale hoeveelheid benodigde energie geen fossiele bronnen worden gebruikt.

Om deze ambitie te realiseren starten we deze Collegeperiode met het uitvoeren van acties uit de voorliggende duurzaamheidsagenda. We hebben daarbij focus aangebracht op vijf speerpunten die in hoofdstuk 3 verder concreet zijn uitgewerkt. In hoofdstuk 3 zijn per speerpunt doelstellingen en acties geformuleerd en in hoofdstuk 5 staat beschreven hoe we gaan meten of betreffende doelstellingen zijn gehaald. We doen een nulmeting en zullen voor energiebesparing en duurzame energie de nulmeting gebruiken om de lange termijnambitie (energieneutraal in 2050) te monitoren (zie hoofdstuk 5). Dit is onze stip op de horizon: de weg ernaar toe zullen we concreet vorm geven. Dat doen we door een routekaart naar verduurzaming op te stellen die we gaandeweg het proces in diverse stappen zullen doorlopen en onderweg mogelijk zullen bijstellen.

Hoofdstuk 2. Rol van de gemeente

“Alleen ga je sneller, samen kom je verder”

Om stappen te zetten naar verduurzaming van onze gemeente is samenwerking met burgers, bedrijven en andere overheden cruciaal. Er zijn al diverse initiatieven en er is een actieve groep mensen die grote ambities hebben op het gebied van duurzaamheid. Zo ondersteunen we bijvoorbeeld de lokale initiatieven van de Stichting Duurzaam Waterland, initiatieven vanuit Broeklab en de coöperatie Zon op Marken. We stimuleren en ondersteunen de duurzame invulling van initiatieven van derden. De gemeente kan ondersteuning bieden in de vorm van advies, facilitering, ambtelijke ondersteuning, communicatie en/of participatie. In de agenda geven we aan welke rol de gemeente heeft. Er worden acties en projecten benoemd waarin we zullen samenwerken met lokale initiatieven. Zo zijn projecten waarin wij als gemeente de grond of het vastgoed bezitten, kansrijk om de samenwerking in op te zoeken. Maar ook indien dit niet het geval is kan de gemeente ondersteuning bieden door het faciliteren van bepaalde activiteiten of door kennis te delen.

Naast de acties en projecten die we samen met onze omgeving oppakken heeft de gemeente een aantal zaken waarvoor ze vanuit haar gemeentelijke verantwoordelijkheid aan de lat staat. We willen hierin graag het goede voorbeeld geven. Zo borgen we duurzaamheid in onze organisatie en werkprocessen, realiseren we de “quick wins” en verduurzamen we onze gemeentelijke bedrijfsvoering. In hoofdstuk 3 onder speerpunt “een duurzame gemeente” is beschreven wat we op dit gebied al doen als gemeente en wat we nog meer willen en gaan doen.

Proces en samenwerking

Bij de totstandkoming van deze duurzaamheidsagenda hebben we op 12 mei 2015 een interactieve informatie-avond georganiseerd om input en op- en aanmerkingen op de conceptagenda te verzamelen. De op- en aanmerkingen en aanvullingen op de conceptagenda zijn verwerkt in deze voorliggende definitieve agenda. Veel voorstellen voor initiatieven of activiteiten – concreet of minder concreet - zijn overgenomen en hebben een plek gekregen in deze agenda. Daar waar de voorstellen nog onvoldoende waren uitgewerkt zijn deze – indien kansrijk – als mogelijke initiatieven in de agenda opgenomen en gekwalificeerd als nader te bepalen activiteit / maatregel (N.t.b.).

Voorts zijn er tijdens deze avond algemene op- en aanmerkingen geleverd op de conceptagenda. De voornaamste algemene opmerkingen waren:

- Laat je als gemeente meer zien: kom met aansprekende voorbeelden en toon deze niet alleen digitaal via website of anderszins maar ook daadwerkelijk in de fysieke ruimte.
- Maak je doelstellingen op korte termijn concreet en meetbaar en breng focus aan in beleid.
- Geef advies over financieringsmogelijkheden van duurzaamheidsmaatregelen.
- Treedt met name faciliterend op: creëer een platform en breng partijen bij elkaar. Benut daarbij bestaande kanalen / organisaties / initiatieven.
- Breng helderheid aan in je interne en externe processen: bijvoorbeeld vaste aanspreekpunten en werkwijze.

Daarnaast zijn meer specifiek de volgende ideeën naar voren gebracht:

- Onderzoek de mogelijkheden om het Markermeer te gebruiken als waterbuffer welke kan dienen voor de opwekking van energie. De gemeente zal bekijken of dit kan worden onderzocht in het kader van het project “overstromingsbestendig Marken”.
- Tesla ontwikkelt een batterij (“thuis-accu”) voor het huis. Het voorstel is om deze interessante ontwikkeling onder de aandacht te brengen - en waar mogelijk en kansrijk - pilots voor op te starten.

We hebben deze algemene op- en aanmerkingen (samen met de meer specifieke opmerkingen per thema) verwerkt in deze agenda in de vorm van concrete acties (hoofdstuk 3 “speerpunten duurzaamheid”), in hoofdstuk 4 en 5 en onderstaand.

De gemeente als verbinder

We brengen mensen bij elkaar, verbinden initiatieven en tonen de netwerkmogelijkheden en initiatieven: we willen een podium bieden aan lokale ondernemers, initiatieven en inwoners. De gemeente heeft daarin voornamelijk een communicatieve rol. Er zijn immers al voldoende initiatieven, maar niet alle inwoners weten dit voldoende. De gemeente zal onder andere collectieve activiteiten stimuleren en voorlichting geven over business cases. We zetten in op meer kennisdeling, het bij elkaar brengen van ondernemers die elkaar inspireren. Te denken valt aan het faciliteren van speeddates of het creëren van een platform.

Hoofdstuk 3. Speerpunten duurzaamheidsagenda

1. Energiebesparing en duurzame energie

“Fossiele brandstoffen zijn het spaargeld van de aarde. Op is op.”

Stand van zaken

Op basis van de beschikbare gegevens in de klimaatmonitor van Rijkswaterstaat (www.klimaatmonitor.databank.nl) is het energiegebruik binnen de gemeente bepaald voor 2011 – 2013. In Waterland is het energieverbruik uit hernieuwbare bronnen momenteel 7 %. Een groot deel van dit aandeel wordt geleverd door de windmolens op de Nes nabij Marken. Het aandeel hernieuwbare energie in Nederland bedraagt 4,5%. Op basis van die gegevens loopt Waterland dus voor op het Nederlandse gemiddelde.

De gemeente Waterland gaat uit van de Trias energetica hetgeen betekent:

1. De energievraag zoveel mogelijk reduceren (onder andere isolatie, oriëntatie op de zon, compact bouwen, energiezuinige verlichting).
2. De energievraag zoveel mogelijk dekken uit hernieuwbare energiebronnen (zoals zon, bodemenergie, bio-energie).
3. De resterende energievraag dekken door efficiënte opwekking uit fossiele energiebronnen (o.a. warmtepomp, HR-ketel).

De gemeente wil de karakteristieke stads- en dorpsgezichten en weidse vergezichten behouden en beschermen. We zetten in op energieopwekking uit hernieuwbare bronnen met oog voor landschap en cultuurhistorie: grootschalige energieopwekking past niet overal in ons cultuurhistorische landschap. Daarom moeten we inventief zijn en blijven zoeken naar innovatieve vormen van energiewinning, zoals energie uit bodem of grondwater. Daarnaast is de inpassing van zonne-energie in de gebouwde omgeving veelbelovend. Er is steeds meer interesse voor zonne-energie, zelfs op monumenten en vanuit de Rijksdienst voor het cultureel erfgoed. Dat zon-PV nu steeds beter geïntegreerd en esthetischer wordt, is dan ook cruciaal voor de acceptatie van zonne-energie op de lange termijn.

Op basis van de beschikbare gegevens uit de klimaatmonitor wordt in Waterland momenteel 2,5 TJ aan hernieuwbare energie opgewekt uit zonne-energie. Dit komt overeen met 3.100 panelen en 780 kWpiek en is 1,7% van het elektriciteitsgebruik van de gebouwde omgeving (en 0,2% van het totale energiegebruik).

Volgens de klimaatmonitor waren er in 2014 zonnepanelen geplaatst op 328 locaties. Uit het landelijke Productie Installatie Register blijkt dat dit een verdubbeling is ten opzichte van 2012.

Naast zonne-energie ondersteunt de gemeente de ontwikkeling van kleinschalige windenergie en grootschalige windenergie op de Nes bij Marken. Tevens zetten we in op innovatie door de markt te verleiden innovatieve oplossingen te bedenken, zoals bijvoorbeeld warmtewinning uit bodem of (grond)water en zon-PV in glas.

Doelstelling

De landelijke energiedoelstellingen, vastgelegd in het Energieakkoord, zijn door 40 partijen ondertekend, waaronder de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De gemeente Waterland heeft zich geconformeerd aan de doelstellingen uit dit Energieakkoord:

- in 2020 wordt 14 % van onze totale energiebehoefte duurzaam opgewekt en
- jaarlijks wordt een energiebesparing van 1,5 % gerealiseerd.

We zetten in op zonne-energie maar ondersteunen - waar mogelijk - ook windenergie-initiatieven. Overige duurzame energie-oplossingen moeten nu vooral gezocht worden in bodemwarmte en energie uit groen (afval). Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de doelstellingen uit het Energieakkoord heeft de gemeente zich meer specifiek ten doel gesteld:

- We hebben de ambitie om, conform het onderzochte potentieel uit het onderzoek van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), het aantal woningequivalenten (woningen en utiliteitsgebouwen) met zonnepanelen te verdubbelen in 2020. Dit komt neer op ruim 300 extra woningen / utiliteitsgebouwen met zonnepanelen.
- We streven, conform de VNG doelstelling, naar een energiebesparing van 1,5 % per jaar.

Om deze energiebesparing onder bovenstaand tweede punt mede mogelijk te maken hebben we onderstaand een aantal meer specifieke doelstellingen geformuleerd:

- We stellen duurzaamheidseisen aan nieuwbouwprojecten en zullen vanaf 2016 voor nieuwbouw en renovatie - voor wat betreft ons eigen vastgoed – streven naar energieneutraliteit (dit houdt in een Energie Prestatie Coëfficiënt (EPC) score van 0). Dit is geen harde eis. We stellen echter wel een ondergrens vast van EPC = 0,15. In de uitvoering wordt de nadruk gelegd op het uitdagen van de markt via het selectieproces van ontwikkelende partijen. We zullen bij nieuwbouwprojecten een GPR score van minimaal 7 eisen.

GPR staat voor Gemeentelijke Praktijkrichtlijn, maar deze term wordt niet meer gebruikt. De term GPR staat nu als merknaam voor een instrument om de prestaties op het gebied van kwaliteit en duurzaamheid van gebouwen te waarderen. Er zijn 5 prestatievelden waarop scores worden afgesproken: energie, gezondheid, milieu, gebruikswaarde en toekomstwaarde.

- Alle inwoners zijn in 2018 op de hoogte van de mogelijkheden om hun woning te verduurzamen, hoe zij dit kunnen financieren, hoe zij zo scherp mogelijk kunnen inkopen en hoe zij de kwaliteit inzichtelijk kunnen krijgen.
- We maken prestatieafspraken over huurwoningen met woningcorporaties en leggen de ambities en minimale eisen contractueel vast en zien toe op de naleving hiervan. We streven hierbij naar energielabel B bij renovatie en EPC = 0 bij nieuwbouw.

Waar in onderstaande tabellen bij de vijf speerpunten ambtelijke inzet wordt benoemd gaat het om ambtelijke inzet binnen de huidige formatie: dus geen inhuur van derden.

Maatregelen / Projecten / Initiatieven	Partijen	planning / kosten
<p>1 Verduurzamen particuliere woningen</p> <p>Uitrol duurzaam bouwloket Het duurzaam bouwloket is een informatiepunt voor elke inwoner van de gemeente voor informatie over energiebesparing en duurzame energie voor de eigen woning. Doel is een platform te bieden voor inwoners en bedrijven om de drempels voor het nemen van maatregelen door inwoners te verlagen – door het bij elkaar brengen van vraag en aanbod - en om duurzame energie en energiebesparing te stimuleren.</p> <p><i>Organiseren duurzaamheidsbijeenkomst</i> Het loket zal een bijeenkomst organiseren voor inwoners in samenwerking met de gemeente Waterland, bedrijven en lokale initiatieven. Advies wordt onder andere gegeven over duurzame energie en (ver)bouwen en het verplichte energielabel voor huis- en vastgoedeigenaren. De gemeente zal haar website aanpassen en het duurzaam bouwloket integraal onderdeel laten uitmaken van haar eigen website en gemeentepagina. <i>Tijdens de info-avond op 12 mei 2015 zijn aanvullende varianten hierop ingebracht zoals het organiseren van een duurzaamheidsmarkt.</i></p> <p><i>Monitoren:</i> In de periode 2015 tm 2017 willen we via de website van Duurzaam bouwenloket 80 % van de woningeigenaren bereikt hebben. Via bezoekersregistratie en een enquête gaan we dit aantonen.</p> <p>Verduurzamen Verenigingen van eigenaren (Vve's) In regionaal samenwerkingsverband zal de gemeente de VvE's stimuleren om de energieprestatie van hun panden te verbeteren door een platform aan te bieden zodat vraag (vve's) en aanbod (bedrijven) elkaar kunnen treffen. Deze verduurzamingsslag wordt geïntegreerd met de aanpak van het duurzaam bouwenloketloket (zie hierboven).</p> <p>Er zal plenaire en individuele voorlichting worden gegeven, waar mogelijk in combinatie met Energiecafés en quick scans. De resultaten worden gemonitord. Uitrol over de gehele VNG-regio Zaanstreek-Waterland en resultaten delen met de andere VNG-regio's. De gemeente informeert en adviseert hiermee bewoners omtrent energieprestaties en besparing na verduurzaming. Resultaatinspanning: Minimaal 4 vve's zullen tussen 2015-2018 hun complex gaan verbeteren. Dit wordt gemeten via het Duurzaam Bouwloket.</p> <p>Stimuleren / aanmoedigen besparing We stimuleren bewoners om hen aan te zetten tot verduurzaming door het tonen van best practices en succesverhalen en het bieden van handreikingen voor besparing en verduurzaming. We gebruiken hierbij de informatie voortkomend uit het dubloket, verduurzaming vve's en anderen. Meer specifiek zou de gemeente inwoners kunnen wijzen op reductie van hun gasgebruik (meer op elektriciteit).</p>	<p>Dubo-loket (trekker)</p> <p>Gemeente (ondersteuner / facilitator)</p> <p>Ondernemers en bewoners (initiatoren concrete projecten)</p> <p>Gemeente en regio-gemeenten (trekker: Purmerend)</p> <p>Vve's (initiatoren)</p> <p>Gemeente (trekker)</p>	<p>Budget: VNG gelden uit rijksondersteuningsprogramma Energie</p> <p>Planning: 2015</p> <p>Start 2015</p> <p>Vervolg 2016</p> <p>Budget vanuit RAP gelden (Regionale Actie Programma's) uit het Woonfonds van de provincie</p> <p>Geen aanvullend budget</p> <p>2016, 2017</p> <p>Ambtelijke inzet</p>

<p>Lokaal energiebedrijf/aanbieder Vanuit GroenWaterland (een Waterlandse coöperatie in oprichting) is er het idee om vanuit de op te richten Waterlandse coöperatie als energieaanbieder op te treden. Hierbij wordt georganiseerd dat de deelnemers gegarandeerd 100% groen lokaal opgewekte energie afnemen. De deelnemers bepalen mee hoe de winst verdeeld wordt en welke projecten opgestart worden vanuit de coöperatie om Waterland energie neutraal te krijgen.</p>	<p>Trekker: Groen Waterland Ondersteuner: Gemeente</p>	<p>Geen aanvullend budget Start: 2015</p>
<p>Overig: inwoners als eigenaar Inwoners kunnen ook mede eigenaar worden van een energiemaatschappij (Green Choice, Duurzame Unie): deze bieden 100% groene energie. Niet alle energiebedrijven werken hieraan mee.</p> <p><i>Aanvullingen – mede nav - de info-avond van 12 mei 2015</i> De gemeente verzamelt en verspreidt informatie en adviseert omtrent financiering van duurzaamheidsmaatregelen.</p>	<p>Nader te bepalen (N.t.b.)</p>	<p>N.t.b.</p>
<p>2 Verduurzamen gemeentelijke gebouwen</p> <p>Ontwikkeling Brede School, Monnickendam. Realisatie van een nieuwe duurzame Brede School. De ambitie is een energieneutrale school neer te zetten. In het programma van eisen stellen we minimeisen aan duurzaamheid en zullen we prestatie-eisen formuleren. De VNG vanuit het “ondersteuningsprogramma Energie” en het Servicepunt Duurzame Energie (SDE), zullen adviseren in dit traject. In oktober 2015 worden de (eerste) resultaten van deze case op het landelijk VNG congres gepresenteerd.</p> <p>Ontwikkeling Brede School Broek in Waterland. Deze ontwikkeling zal binnenkort starten en vanaf het begin van het ontwerpproces zullen we duurzaamheid meewegen. In samenwerking met betrokken partijen zullen we ontwerpsessies organiseren om de duurzame herontwikkeling vorm te geven. Daarbij zullen verschillende scenario's worden onderzocht: bijvoorbeeld renovatie versus nieuwbouw. Naast energie en duurzame materialen wordt er mede ingezet op levensloopbestendig bouwen waardoor minder aanpassingen behoeven te worden gedaan gedurende de exploitatiefase.</p> <p>Verduurzamen gemeentehuis. Het rapport “de weg naar nul” geeft een overzicht van te treffen duurzaamheidsmaatregelen aan het gemeentehuis. Het ombouwen van de bestaande armaturen naar meer duurzame armaturen maakt onderdeel uit van dit rapport. Opdracht is uitgezet om een aantal maatregelen voor de winter te laten uitvoeren, waaronder vervanging verwarmingsinstallatie (hoogrendementsinstallatie met weersafhankelijke regeling, lichtsensoren en LED verlichting).</p> <p>Gymzaal Marken. In samenwerking met - en geïnitieerd door de coöperatie (burgerinitiatief) Zon op Marken - onderzoeken we de mogelijkheden naar financiering en plaatsing van zonnepanelen op de gymzaal Marken. De gemeente stelt het</p>	<p>Gemeente (trekker) VNG en SDE (Ondersteuning en advisering)</p> <p>Trekker: gemeente</p> <p>Trekker: gemeente</p> <p>Trekker: gemeente en Zon op Marken</p>	<p>Vanuit projectbudget en VNG gelden (rijksondersteuningsprogramma Energie) Start: 2015</p> <p>Start 2015 Vervolg 2016</p> <p>Vanuit Projectbudget en N.t.b.</p> <p>2015 afgerond</p> <p>Vanuit budget gebouwenbeheer</p> <p>2016 – 2017 Geen budget benodigd</p>

<p>dak van de gymzaal ter beschikking (en maakt dit dak geschikt voor plaatsing van zonnepanelen) aan Zon op Marken om collectieve aankoop van zonnepanelen mogelijk te maken. Daarnaast ondersteunt en faciliteert de gemeente de ontwikkeling van de coöperatie, die aan de lat staat voor de collectieve inkoop van zonnepanelen. Onderzoek naar financiering is onderdeel van het project. Tevens zal voor plaatsing van de panelen een opstalrecht gevestigd moeten worden.</p> <p>Brandweerkazerne Broek in Waterland. De gemeente stelt ook hier het dak van de brandweerpost ter beschikking (en maakt dit dak geschikt voor plaatsing van zonnepanelen) aan een lokale Waterlandse coöperatie om collectieve aankoop van zonnepanelen mogelijk te maken. Deze coöperatie zal haar leden via collectieve aankoop de zonnepanelen laten aanschaffen.</p>	N.t.b.	Geen aanvullend budget benodigd 2015/2016
<p>3 Prestatieafspraken woningcorporaties</p> <p>De gemeente zal prestatie-afspraken maken met woningbouwcorporaties over de verduurzaming van het corporatiebezit (o.a. isolatie, zonnepanelen). De prestatieafspraken hebben betrekking op onder andere de energiestaat van de woningen. Daarnaast wordt er mede ingezet op levensloopbestendig bouwen waardoor minder aanpassingen behoeven te worden gedaan gedurende de exploitatiefase.</p>	Gemeente en woningcorporaties (trekkers)	Geen aanvullend budget van gemeente Ambtelijke inzet 2016, 2017
<p>4 Verduurzamen bedrijven</p> <p>De gemeente gaat – in samenwerking met de regiogemeenten - een energie/duurzaamheidscoach inzetten die ondernemers zal adviseren en stimuleren bij de verduurzaming van de bedrijfsvoering en omtrent het toepassen van duurzaamheidsmaatregelen aan kantoor en bedrijfspand. De energiecoach maakt een scan van het bedrijf, waardoor duidelijk wordt welke energiebesparende maatregelen mogelijk zijn.</p>	Trekker: gemeente en regiogemeenten	2016, 2017 Ambtelijke inzet Budget n.t.b., Gedeeltelijk vanuit budget duurzaamheid 2016 (10.000 euro)
<p>5 Zonne-energie</p> <p>We faciliteren en organiseren collectieve aankoop van zonnepanelen. Organisatie veiling zonnepanelen.</p> <p>We Stimuleren en ondersteunen lokale initiatieven tot het plaatsen van zonnepanelen op gebouwen die bij de gemeente in eigendom en onderhoud zijn. Te denken valt aan het initiëren van een poscoderoosproject in samenwerking met lokale energiecoöperaties. Als indicatie voor het totaal opgesteld vermogen gebruiken we het aantal m2 dakoppervlak.</p> <p>Zonnepanelen op agrarische bedrijven In samenwerking met WLD en boeren uit de regio zonnepanelen aanbrengen op de daken van agrarische bedrijven. Subsidies worden aangevraagd door de boeren.</p>	Trekker: Burgerinitiatieven Ondersteuner / facilitator: Gemeente N.t.b.	Geen budget nodig. Wel aanvullend uit RAP gelden (Woonfonds provincie) en ambtelijke inzet 2016 2015 / 2016 Uit subsidie Platteland Ontwikkelingsprogramma provincie

<p>6 Windenergie</p> <p>Kleinschalige windenergie (bij huishoudens en bedrijven) De gemeente onderzoekt de juridische mogelijkheden tot realisatie van kleinschalige windenergieoplossingen bij huishoudens en bedrijven. Naast de diverse juridische en milieukundige aspecten worden de mogelijkheden onderzocht tot aanpassing van de bestemmingsregel voor alle Waterlandse bestemmingsplannen zodat kleinschalig woninggebonden windenergieoplossingen mogelijk worden gemaakt (o.a. kleine windmolens op daken).</p> <p>Grootschalige windenergie We zijn tegen grootschalige energieopwekking in ons groen, maar we nemen een positieve grondhouding aan - en faciliteren waar mogelijk - bij een aanvraag van nieuwe windmolens op de Nes bij Marken.</p>	<p>Gemeente: facilitator / ondersteuner</p> <p>Gemeente : ondersteuner</p>	<p>Geen aanvullend budget</p> <p>Ambtelijke inzet. Planning: doorlopend</p> <p>2016, 2017 Geen budget</p> <p>Ambtelijke inzet</p>
<p>7 Monumenten en stads- en dorpsgezichten</p> <p>De gemeente verkent de mogelijkheden tot plaatsing van zonnepanelen en het uitvoeren van andere duurzaamheidsmaatregelen binnen de beschermde stads- en dorpsgezichten en monumenten zonder de cultuurhistorische waarde daarvan aan te tasten. Een voorstel wordt voorbereid tot aanpassing van de Welstandsnota.</p> <p>De gemeente zal een aanvraag indienen voor subsidie uit het RAP (Regionale Aktie Programma's) Woonfonds van de provincie Noord-Holland (Uitvoeringsregeling Woonvisie Noord-Holland) in 2016. De RAP gelden zullen allereerst worden gebruikt voor inventarisatie van kansen en mogelijkheden tot verduurzaming. Daarvoor zullen we naar analogie van het gemeentelijk bureau Monumenten en Archeologie van de gemeente Amsterdam, onderzoek laten uitvoeren.</p> <p><i>Uit een inventarisatie van dit gemeentelijk bureau Monumenten en Archeologie in 2015 blijkt dat op twee derde van de gebouwen in de Amsterdamse binnenstad zonnepanelen mogelijk zijn. Slechts op de helft van de panden met historische waarde, zoals monumenten, zijn erfgoedregels een sta-in-de-weg.</i></p> <p>Daarnaast zullen de gelden worden gebruikt voor professioneel advies voor eigenaren van monumenten om duurzaam te renoveren (isoleren en opwekking duurzame energie) en organisatie van infodag(en) over mogelijkheden tot verduurzaming van Monumenten. We zoeken de samenwerking met partijen als de Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), de Amsterdamse projectorganisatie "De Groene Grachten", provincie, gemeenten, eigenaren en overige belanghebbende partijen. Nut en noodzaak tot het opzetten van een platform wordt onderzocht.</p>	<p>Trekker: gemeente</p> <p>„</p>	<p>Geen budget</p> <p>Ambtelijke inzet Start 2016</p> <p>Budget: Subsidie RAP gelden 2016</p> <p>Aanvraag in 2016</p> <p>Start project: 2017</p>

<p>8. Overig / innovatie</p> <p>Solaroad <i>(mede nav info-avond van 12 mei 2015)</i></p> <p>Onderzoek naar mogelijkheden om zonne-energie en bewegingsenergie toe te passen op fietspaden. Het betreft een combinatie van elektriciteits-opwekkende tegels van Energy Floors (als gevolg van de loop(fiets)beweging over de tegels) samen met zonne-energie (zonnecellen in de tegels): de Hybrid Energyfloor. Toepassing: bijvoorbeeld op de Dijk naar en op Marken.</p>	N.t.b.	N.t.b.
--	--------	--------

2. Een duurzame gemeente

“Als je doet wat je deed, krijg je wat je had”

Stand van zaken

Het is belangrijk dat de gemeente zelf het goede voorbeeld geeft. Een goed voorbeeld doet immers goed volgen. De gemeente is een organisatie die kantoormiddelen en diensten aanschaft, die energie verbruikt en die een eigen wagenpark heeft. Vele zaken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is zijn belegd bij de afdeling Openbare Werken. De afdeling is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte binnen de kernen (bebouwde kom) van de gemeente. De acties die Openbare Werken uitvoert – of zal uitvoeren - op het gebied van openbaar groen zijn benoemd onder speerpunt 5 “Openbaar groen en landelijk gebied”.

De gemeente doet al veel. Zo hebben we bijvoorbeeld twee elektrische auto’s aangeschaft en plaatsen we vier laadpalen binnen de gemeente. We hebben een bandenpomp op zonne-energie geïnstalleerd, verduurzamen ons gemeentehuis, zijn gestopt met het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en hebben al LED verlichting aangebracht in diverse kernen binnen onze gemeente. Maar we kunnen en gaan nog meer doen. Naast de acties specifiek vanuit de afdeling Openbare werken ten aanzien van openbaar groen, zullen we onderstaande initiatieven ontplooiën.

Doelstelling

- In lijn met de landelijke doelstellingen, streeft de gemeente er naar om in 2018 haar producten en diensten duurzaam in te kopen.
- We streven naar het energieneutraal realiseren van al onze eigen gemeentelijke gebouwen, maar ook van overige (woningbouw)projecten.
- Binnen 5 jaar zullen we overal in onze openbare ruimte duurzame (LED) verlichting realiseren, conform de doelstellingen uit het energieakkoord (uitwerking vindt plaats in het openbaar verlichtingsplan).
- We dagen de markt uit en belonen projecten die bovenwettelijk worden gerealiseerd (boven bouwbesluit). Dit doen we door duurzaamheid voor minimaal 30 procent mee te laten wegen in de criteria bij de selectie van ontwikkelplannen en ontwikkelende partijen.

Maatregelen / Projecten / Initiatieven	Partijen	planning / kosten
<p>1 Duurzaam inkopen en aanbesteden</p> <p>In het huidige energiecontract met onze energieleverancier is vastgelegd dat er 100% groen stroom wordt geleverd. Dit zal ook in de toekomst met een eventueel andere energieleverancier het geval zijn.</p> <p>De nota inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt aangepast en duurzaam inkopen zal hierin nader worden uitgewerkt. De gemeente past de criteria voor duurzaam inkopen toe (opgesteld door het Rijk en gepubliceerd op http://www.pianoo.nl/themas/duurzaam-inkopen/productgroepen), daar waar deze van toepassing zijn op de in te kopen dienst, product of werk. In lijn met de landelijke doelstellingen, streeft de gemeente er naar om 100 % van haar producten, diensten en werken duurzaam in te kopen.</p> <p>Daar waar de gemeente als opdrachtgever optreedt zal er vanaf de start van de aanbesteding van werken, diensten, leveringen of projecten rekening worden gehouden met de mate van duurzaamheid. Naast de kosten en kwaliteit wordt duurzaamheid (in de vorm van duurzaamheidscriteria en prestatie-eisen) meegenomen in de beoordeling van- en gunning aan marktpartijen. De gemeente zal nieuwe innovatieve aanbestedingsvormen onderzoeken en waar mogelijk toepassen. Dit doen we om de markt uit te dagen om projecten of diensten zo duurzaam mogelijk uit te voeren en naar creatieve oplossingen te zoeken.</p> <p>De gemeente koopt veelal in regionaal verband in. Daar waar dit het geval is zullen voor het duurzaam inkopen in samenwerking met betreffende gemeenten, de duurzaamheids- en gunningscriteria en eisen worden opgesteld.</p>	<p>Energie- leverancier en gemeente</p> <p>Gemeente</p> <p>Gemeente en regio - Gemeenten</p>	<p>Geen budget nodig. Per direct voor onbepaalde tijd</p> <p>Start 2015</p> <p>Geen aanvullend budget</p> <p>Ambtelijke inzet</p> <p>Start: per direct</p> <p>Doorlopende uitvoering</p> <p>„</p>

<p>2 Duurzaamheid in overeenkomsten en (beheer)plannen</p> <p>We voeren als gemeente geen actief grondbeleid, hetgeen inhoudt dat we geen uitgiftecontracten opstellen waarin we duurzaamheidseisen opnemen.</p> <p>Energiebesparing en duurzaamheidscriteria worden wel meegenomen in de toekomstig op te stellen programma's van eisen (pve's) en aanbestedingsdocumenten. Voor projecten die op onze eigen grond worden gerealiseerd en voor ontwikkeling van ons eigen vastgoed, nemen we minimumeisen op in onze programma's van eisen (Pve's). We stimuleren partijen waarmee we overeenkomsten afsluiten om duurzaamheid mee te nemen in hun plannen door de markt uit te dagen bij het aanbestedingstraject (zie duurzaam inkopen en aanbesteden hierboven).</p> <p><i>Juridisch gezien kunnen we geen bovenwettelijke eisen stellen in onze samenwerkingsovereenkomsten (SOK) of Exploitatieovereenkomsten (EOK).</i></p> <p>We ontwikkelen duurzame onderhouds- en beheerplannen voor ons eigen vastgoed. We nemen in ieder geval de Energieprestatie (EPC) van de gebouwen mee in deze op te stellen plannen met de ambitie van 0,15.</p> <p>Duurzaamheid in plannen. We zullen duurzame energie en duurzaamheidsmaatregelen integraal onderdeel laten uitmaken van onze (ruimtelijke) plannen, waaronder in ieder geval de Stedenbouwkundige plannen, Structuurvisie, Groenvisie, Woonvisie en regiovisie (in samenwerking van intergemeentelijke Samenwerking Waterland (ISW).</p> <p>Opstellen beheerplan Openbare Verlichting / gebouwenbeheerplan. Duurzaamheid wordt hier een belangrijk aandachtspunt. De aanlichting van het gemeentehuis, kerken en alle gemeentelijke gebouwen zal worden vervangen door LED verlichting (o.a. licht uit tussen 23:00 uur en 6:00 uur). Daarnaast zullen we de verlichting van onze totale openbare ruimte verduurzamen (aanbrengen van (LED)/energiezuinige verlichting in overeenstemming met de doelstellingen uit het energieakkoord.</p> <p>We worden lid van het Klimaatverbond en de Klimaatcoalitie. Hierdoor sluiten we aan bij een landelijk en internationaal samenwerkingsverband dat ons een nuttig netwerk verschaft. We zoeken met de duurzaamheidsagenda aansluiting bij de gemeenschappelijke acties en doelen van de in oprichting zijnde Klimaatcoalitie.</p>	<p>Gemeente</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>„</p>	<p>Geen aanvullend budget benodigd</p> <p>Ambtelijke inzet</p> <p>Doorlopende uitvoering</p> <p>„</p> <p>„</p> <p>2015, 2016</p> <p>Budget: vanuit vastgesteld budget van Openbare werken</p> <p>2015 Ambtelijke inzet € 750,- kosten lidmaatschap</p>
<p>3 Zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen</p> <p>De gemeente heeft de ambitie om alle gemeentelijke gebouwen - waar mogelijk - vol te leggen met zonnepanelen. Allereerst zal er een scan gemaakt worden van het potentieel. Daarmee krijgen we inzichtelijk welke daken geschikt zijn of geschikt gemaakt zouden kunnen worden en hoeveel zonnepanelen we kwijt kunnen. We gaan op korte termijn aan de slag met gymzaal Marken en de renovatie of nieuwbouw van sportzaal 't Spil en de Brede School Monnickendam.</p>	<p>Gemeente (trekker)</p>	<p>2015</p> <p>Vanuit subsidie zonnestroom op maatsch. vastgoed. Eventueel aanvullend: casus specifiek</p>

<p>4 Verduurzamen jachthaven Hemmeland</p> <p>De gemeente stelt een jachthavenvisie Hemmeland op. Onderdeel hiervan is tevens een visie op de duurzame ontwikkeling van de jachthaven. We zullen al in een vroeg stadium de maatregelen (quick wins) treffen die het mogelijk maken dat de jachthaven tot de groep van duurzame jachthavens gaat behoren.</p>	<p>gemeente en Haven-meester</p>	<p>2016</p> <p>Eventueel budget wordt casus-specifiek aangevraagd. Ambtelijke inzet</p>
<p>5 Overstromingsbestendig Marken</p> <p>De gemeente draait mee in het rijksproject overstromingsbestendige woningen Marken. Naast de dijkversterking is er recentelijk onderzoek gestart naar de koppeling van energie-neutrale oplossingen met de overstromingsbestendige maatregelen die in ieder geval moeten worden getroffen. Dijkversterking is daarnaast bijvoorbeeld vaak slim te combineren met natuurrealisatie en/of compensatiemaatregelen.</p> <p>We werken in dit project samen met het rijk (trekker van dit project), de provincie en het waterschap en de burgers van Marken aan de duurzame ontwikkeling van Marken.</p>	<p>Trekker: RWS</p> <p>Project-deelnemers: Hoogheem-raadschap, provincie en gemeente</p>	<p>2015 / 2016</p> <p>Budget: uit de MIRT rijks gelden</p>
<p>6 Aanpak gemeentewerf</p> <p>De bestaande afvalbren- en verwerkingslocatie op het Galgeriet wordt gerenoveerd. We zullen de gemeentewerf zo duurzaam mogelijk herinrichten om afvalscheiding optimaal mogelijk te maken. Daarbij onderzoeken we of er duurzame energieoplossingen mogelijk zijn en zullen we bij de renovatie duurzame materialen toepassen.</p>	<p>Trekker: gemeente</p>	<p>2016</p>
<p>7 Communicatie</p> <p>Campagne tot het bevorderen van energiezuinig gedrag van de eigen medewerkers en bij publieke sectoren. We doen dit onder andere door aanpassing van onze website en door inwoners via de website of informatiebijeenkomsten actiever te informeren over o.a. besparingsmogelijkheden.</p> <p>Duurzaamheid laten zien</p> <p>Mede naar aanleiding van de informatieavond van 12 mei 2015 is naar voren gebracht dat veel zaken die de gemeente al onderneemt op het gebied van duurzaamheid, over het algemeen, nog niet bekend zijn bij de inwoners. Tevens wordt aangegeven dat er op dit moment nog een te smalle basis is van enthousiaste mensen. De gemeente kan een grote rol spelen om interesse op te wekken bij inwoners: laat zien waarop en hoe je kunt besparen. Communicatie hierover is zeer belangrijk en daarom zet de gemeente goede voorbeelden in de etalage:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bijvoorbeeld door op de locatie zelf aan te geven wat de daadwerkelijke besparing is van de aldaar geplaatste zonnepanelen. We starten met het gemeentehuis. 2. Daarnaast valt te denken aan het plaatsen van informatiepanelen op de locatie zelf. Via het dubloket op onze website en op de gemeentelijke pagina in ons streekblad, laten we deze concrete praktijkvoorbeelden van inwoners zien. In de communicatie zal tevens aandacht worden besteed aan andere voordelen van duurzaamheid – naast besparing – zoals comfort en gezondheid. 	<p>Gemeente</p> <p>Gemeente</p>	<p>2015 – 2018</p> <p>Ambtelijke inzet</p> <p>Doorlopend</p> <p>Ambtelijke inzet</p>

3. Grondstoffen en recycling

“Afval is de motor voor de economie”

Stand van zaken

De recycling van huishoudelijk afval ligt in Nederland al jaren rond de 50%. De landelijke overheid wil dit nu verhogen tot 60-65% in 2015. Deze doelstelling moet onder andere worden behaald door verdere scheiding van de afvalstromen; kunststof verpakkingen, textiel, kleine elektronische apparatuur, overige stromen (met name GFT-afval en papier) en grof huishoudelijk restafval.

De gemeente is van mening dat een efficiëntere en slimme wijze van de inzet van energie en grondstoffen essentieel is voor een duurzame samenleving. De overgang van een lineaire economie (grondstof winnen, produceren, consumeren, afdanken en vernietigen) naar een retoureeconomie is cruciaal voor een duurzame welvaarts groei. In het “sluiten van de keten” heeft afvalbeheer een wezenlijke rol: preventie, hergebruik en recycling zijn manieren waarop grondstoffen efficiënter en meer duurzaam kunnen worden benut. Daarom kiest de gemeente voor de benaming ‘Grondstoffenplan’ omdat afval niet meer gezien kan worden als een ‘nuttelos overblijfsel’ maar als een verzameling waardevolle materialen die prima te gebruiken zijn als (secundaire) grondstoffen.

De komende periode werkt de gemeente dan ook aan de verdere verbetering van haar afvalbeheer zodat meer en betere afvalscheiding aan de bron plaatsvindt. Deze ambitie zal moeten worden verwezenlijkt met behulp van onderstaande projecten, waaronder het opstellen van het grondstoffenplan. Hoe de ambitie zal worden verwezenlijkt zal worden beschreven in dit grondstoffenplan.

Afval van bedrijven

Het is bekend dat bedrijven al gemiddeld tussen de 30 en 50% recyclen. Ook is bekend dat dit percentage naar 80 tot 90% kan. Onderzoek laat zien dat de inzameling, verwerking en/of verwijdering van afvalstoffen voor een bedrijf tot enkele procenten van de omzet kunnen zijn. Dit is dus al snel een flink deel van de winst. Opvallend is dat in Waterland het percentage bedrijven dat investeert in recycling (43 %) hoog is in vergelijking met onze regio (bron: duurzaamheidsmonitor Telos).

De TU Delft voert een programma uit om het Noord Hollandse bedrijven makkelijker te maken om meer te besparen op afvalkosten. In samenwerking met Ondernemersvereniging Waterland worden kosteloze workshops gegeven om deze besparingskansen onder de aandacht te brengen. De gemeente zal bij het opstellen van het grondstoffenplan (zie actie hieronder in tabel) bezien of er mogelijkheden zijn om samen met de ondernemersvereniging gezamenlijk acties op te pakken op het gebied van besparing en recycling.

Doelstelling

- Door het percentage afval dat we scheiden in de komende jaren te verhogen leveren we een bijdrage aan het hergebruik van nuttige grondstoffen. Door het scheidingspercentage te verhogen verminderen we tevens het totaal huishoudelijk afval in kg/inwoner.
- We verminderen het totaal aan huishoudelijk afval van tussen de 225 – 275 naar 175 - 225 kg / inwoner, conform de nationale duurzaamheidsmonitor van Telos.

Maatregelen / Projecten / Initiatieven	Partijen	planning / kosten
<p>Opstellen Grondstoffenplan</p> <p>Algemeen We stellen een nieuw plan op over hoe we de inzameling, hergebruik en verwerking van huishoudelijk afval organiseren. In dit grondstoffenplan formuleren we acties en maatregelen om - met samenwerkende partijen - afvalscheiding en hergebruik te vergroten. Onderdeel van dit plan is tevens overleg met ondernemers over de mogelijkheden om herbruikbare grondstofstromen apart en gezamenlijk aan te bieden zoals bijvoorbeeld: plastic en drankkartons. De gemeente zet in dit plan tevens uiteen hoe de afvalinzameling en scheiding wordt georganiseerd en hoe we het serviceniveau zullen verbeteren en de totale kosten beheersbaar zullen houden.</p> <p>Uitwerking grondstoffenplan Tijdens de informatieavond op 12 mei 2015 zijn er diverse plannen en ideeën naar voren gebracht. Mede met behulp van deze aanvullingen zullen onderstaande ideeën - indien kansrijk - verder in het grondstoffenplan worden uitgewerkt:</p> <p><i>Filiaal afval loont</i> De gemeente onderzoekt - in samenwerking met een burgerinitiatief vanuit Broeklab – om een filiaal op te richten van Afval loont en met hen het inzamelingsconcept door te ontwikkelen. Dit project zou gecombineerd kunnen worden met overige lokale initiatieven zoals bijvoorbeeld het gezamenlijk inzamelen van zwerfafval.</p> <p><i>Urban mining: het winnen van grondstoffen door recycling</i> Grondstoffen worden schaars. Op afval is geld te verdienen. Meer voorlichten over afvalscheiding en bijbehorende kosten(besparing).</p> <p><i>Poolcontainer</i> Met meerdere gezinnen containers delen (vier grote containers per gezin is inefficiënt) en ieder gezin verantwoordelijk maken voor één container.</p> <p><i>Gescheiden afvalinzameling in de openbare ruimte</i> Afvalbak met gescheiden vakken in de openbare ruimte (zoals bijvoorbeeld op Schiphol).</p> <p><i>Volg voorbeeld overige gemeenten: start pilots van kansrijke voorbeelden.</i> Scheiding van glas en papier is momenteel al effectief. Vooral voor scheiding van de fracties plastic en GFT is nog winst in te behalen.</p>	<p>Gemeente</p> <p>Trekker: Initiatief Broeklab</p> <p>Participant: Gemeente</p> <p>N.t.b.</p> <p>”</p> <p>”</p> <p>”</p> <p>”</p>	<p>2015 / 2016</p> <p>Geen aanvullend budget vereist</p> <p>2015 / 2016</p> <p>Geen budget vereist Ambtelijke inzet</p> <p>N.t.b.</p> <p>”</p> <p>”</p> <p>”</p> <p>”</p>

4. Duurzame mobiliteit

“Samen op koers naar duurzaam Waterland”

Stand van zaken

De gemeente stelt de duurzaamheid van de vervoerswijzen en goede bereikbaarheid centraal in deze duurzaamheidsagenda. De opkomst van de elektrische auto (en ook de E-fiets) is naar verwachting een onomkeerbare trend die perfect past in het terugdringen van het fossiele brandstofgebruik. Elektrische auto's (mits opgeladen met groene stroom) veroorzaken geen CO₂ uitstoot en kennen nog veel meer voordelen. Elektromotoren zijn stil (alleen het bandengeluid) en schoon (geen uitstoot van fijn stof of stikstofdioxide). De gemeente levert nu al een bijdrage aan elektrisch en duurzaam vervoer. Zo vergroenen we ons eigen wagenpark: inmiddels hebben we een leasecontract afgesloten voor twee elektrische auto's. Vanuit de Metropoolregio Amsterdam (MRA) schaffen we 4 openbare elektrische laadpalen voor 8 oplaadpunten aan. Er zijn tevens diverse particuliere of bedrijfsmatige oplaadpunten gerealiseerd, zoals bijvoorbeeld bij garagebedrijf Jan Wals. Cafeteria “de Verkeerde Wereld” op Marken en het Wapen van IJpendam hebben een oplaadvoorziening gerealiseerd voor elektrische fietsen en zo zijn er meer initiatieven gericht op het stimuleren van elektrisch vervoer (per fiets of auto). Tevens hebben we een duurzame/slimme bandenpomp geplaatst in Monnickendam, waar inmiddels al veelvuldig gebruik van is gemaakt.

Voor wat betreft het openbaar vervoer adviseren en ondersteunen we waar mogelijk de Stadsregio Amsterdam en de provincie bij de aanbestedingen van (nieuw) openbaar vervoer. Daarnaast zijn we aanjager geweest van de realisatie van de buurtbus Waterland. De Stadsregio en provincie hebben tevens hoge ambities op het gebied van mobiliteit en we zullen in samenwerking met hen dan ook projecten uitvoeren (zie hieronder benoemde acties). Ook is de vervoerder binnen onze regio ambitieus en wil LED verlichting plaatsen bij de abri's. Daarnaast heeft de vervoerder al DRIS panelen (duurzame signaleringspanelen met een laag stroomverbruik) geïnstalleerd.

De gemeente juicht initiatieven vanuit de bewoners toe, zoals het aanschaffen van elektrische deelauto's. Waar mogelijk zullen we deze initiatieven ondersteunen en faciliteren.

Vanuit ons toerismebeleid (een belangrijke economische pijler binnen de gemeente) wordt er tevens gewerkt aan het verduurzamen van mobiliteit. Dit beleid is o.a. gericht op het verbeteren van de infrastructuur voor het fietsen, wandelen en varen. Initiatieven die gestart zijn in samenwerking met onze MRA partners zijn het A'dam regioday ticket voor toeristen en in het verleden is een fluisterboottraject ontwikkeld inclusief steigers en oplaadpunten in het landelijk gebied.

Tot slot zijn we ook bezig om het datavervoer binnen de gemeente te optimaliseren: we realiseren een glasvezelnetwerk in de (deel)gebieden waar nog geen aansluitingen zijn. Met de aanleg van een dergelijk netwerk faciliteren we – en geven we een nieuwe impuls - aan sociale en economische ontwikkelingen binnen de regio. Te denken valt aan innovatieve digitale producten, zorg op afstand en nieuwe bedrijvigheid.

Doelstelling

- We brengen de CO₂-, NO_x en fijnstof uitstoot (bijdrage) van verkeer en vervoer omlaag door het elektrisch vervoer binnen de gemeente te stimuleren. Dit doen we o.a. door ons netwerk van openbare elektrische laadpalen verder uit te breiden van 4 naar minimaal 8 in 2018. Daarnaast stimuleren en faciliteren we waar mogelijk de plaatsing van particuliere laadpalen. Tevens onderzoeken we de mogelijkheid en noodzaak tot uitbreiding van ons wagenpark met meerdere elektrische wagens, naast de twee reeds aangeschafte elektrische lease dienstauto's.
- We stimuleren daarnaast overige vormen van duurzame mobiliteit zoals vervoer per fiets of over water, door o.a. de (toeristische) fietsinfrastructuur uit te breiden.

Maatregelen / Projecten / Initiatieven	Partijen	planning / kosten
1 Auto- en vrachtovervoer		
<p>Het stimuleren van Autodelen/ boot- en fietsdelen. Mede als gevolg van input uit de informatie-avond van 12 mei 2015:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ondersteunen we bestaande initiatieven (bijvoorbeeld vanuit burgerinitiatief Broeklab). <i>Het concept van autodelen voorkomt dat incidentele gebruikers van een auto er zelf één aanschaffen en als gevolg daarvan meer gaan rijden. Voorbeeld is het reeds bestaande Peerby deel- en leensysteem.</i> 2. Stimuleren we het delen van boten en fietsen, brengen we deelauto's voor bedrijven onder de aandacht en onderzoeken we daarnaast het slechten van mogelijke drempels om het gebruik van een deelauto mogelijk te maken. 3. Optioneel: organiseren we - indien kansrijk - een weekmarkt waar de mogelijkheid wordt geboden om een elektrische auto en/of fiets uit te proberen. 	<p>Initiatoren: Burgerinitiatieven</p> <p>Ondersteuner Gemeente</p>	<p>2015-2018</p> <p>Geen aanvullend budget</p>
<p>Bandenspanningscampagnes</p> <p>Auto's met te zachte banden verbruiken 10 % meer brandstof. Het geregeld aandacht vragen voor 'de band op spanning' voorkomt onnodig brandstofverbruik. De eerste meetresultaten van onze bandenpomp zullen we als aanleiding gebruiken om dit onderwerp nogmaals onder de aandacht te brengen dmv publicatie. Vanwege het succes zullen we daarnaast nog 2 bandenpompen realiseren binnen de gemeente. We zullen hiervoor subsidie aanvragen bij provincie en /of bij SDW. Mede vanuit het gemeentelijk toerismebeleid wordt er 1 extra bandenpomp geplaatst op het parkeerterrein Marken waar de grootste hoeveelheid auto's/bussen dagelijks parkeren.</p>	<p>Trekker: gemeente</p>	<p>Budget wordt ingevuld met subsidie van provincie of SDW</p> <p>2016 / 2017</p>
<p>Evaluatie leaseauto's. We evalueren het gebruik van de reeds aangeschafte leaseauto's en onderzoeken of verdere vervanging van ons gemeentelijk wagenpark nuttig is.</p>	<p>Trekker: gemeente</p>	<p>2016</p> <p>Geen budget</p>
<p>Stimuleren elektrisch vervoer</p> <p><i>We breiden ons netwerk van <u>openbare</u> elektrische laadpalen verder uit van 4 naar 8 en we schaffen een elektrische auto aan voor de Boa's. Daarnaast wordt onderzocht of de aan te schaffen gecombineerde pick up voor 1. de Boa's en 2. het strooien in de wintermaanden, in elektrische uitvoering bruikbaar en geschikt is. Voor de <u>niet openbare</u> laadpalen (eigen terrein of bedrijfsterrein) geldt dat plaatsing is inbegrepen bij de aanschaf van de auto.</i></p>	<p>Gemeente en MRA</p>	<p>2016 - 2018</p>

<p><i>Daarnaast worden vanuit GroenWaterland de mogelijkheden onderzocht tot rendabele investering en exploitatie in laadpalen.</i></p> <p>Ook de mogelijkheden tot crowdfunding worden onderzocht. We ondersteunen dit initiatief en zullen bezien of investering in laadpalen door de gemeente op deze manier rendabel te krijgen is.</p> <p><i>We starten een interne campagne mobiliteit.</i></p> <p>We stimuleren onze eigen organisatie om met een zo schoon mogelijk vervoersmiddel naar het werk te gaan. Daarbij wordt ook bezien in hoeverre carpoolen tot de mogelijkheden behoort en of de fietsregeling eventueel dient te worden aangepast.</p> <p>Bevoorrading Waterland</p> <p><i>Binnen het onderdeel Goederenvervoer van uitvoeringsprogramma Verkeer & Vervoer van de SRA, zijn diverse maatregelen en (studie)projecten opgenomen, waaronder het opzetten van bevoorradingsprofielen voor winkelgebieden in de regio.</i></p> <p>Mede met de kennis uit bovenstaand uitvoeringsprogramma starten we vanuit de SRA - en in samenwerking met het MBK - een <i>onderzoek naar de mogelijkheden voor een gezamenlijke goederendistributiedienst</i> voor het MKB. Onderdeel van het onderzoek zal ook betreffen het gezamenlijk organiseren van het mobiliteitsmanagement.</p> <p>Daarnaast zijn de SRA en Amsterdam Economic Board in gesprek over het organiseren van een <i>prijsvraag gericht op marktinitiatieven en oplossingen voor vrachtbundeling</i>. De gemeente zal aanhaken bij dit initiatief en haar eigen ondernemers aansporen om mee te doen aan deze prijsvraag.</p> <p><i>Collectief vervoer / bundelen vrachtstromen</i></p> <p><i>Tijdens de informatieavond op 12 mei 2015 is er over dit onderwerp tevens het volgende idee naar voren gebracht: realisatie van collectieve overslagpunten voor bundeling vrachtvervoer, zoals bijvoorbeeld een laad- en losplek in Watergang (aanvoer via water). Onderzoek naar de inzet van een elektrisch trollystelsel voor vervoer van goederen.</i></p>	<p>Trekker: Groen Waterland Ondersteuner gemeente</p> <p>Trekker: gemeente</p> <p>Trekker: SRA</p> <p>Participant: gemeente, MKB?</p> <p>N.t.b.</p>	<p>Budget vanuit MRA, mogelijk aangevuld met subsidie van SDW</p> <p>Geen budget benodigd 2016</p> <p>2016 - 2017</p> <p>Ambtelijke inzet.</p> <p>Budget vanuit SRA, eventueel aangevuld met subsidie</p> <p>N.t.b.</p>
<p>2 Overige vervoerswijzen</p> <p>Onderzoek, samen met de vervoerder EBS, naar de mogelijkheden van verdere verduurzaming / verschonen van de busdiensten in Waterland.</p> <p><i>We adviseren bij diverse aanbestedingen op het gebied van duurzaamheid, zoals bij de aanbesteding Leerlingenvervoer, Taxivervoer voor mensen met een beperking en aanvullend OV vervoer (buslijn) Edam, Landsmeer, Waterland en Zeevang. Deze advisering is/wordt onderdeel van de werkwijze van de gemeente en is dus niet aan een uitvoeringstijdstip gebonden. We kopen veelal in regionaal verband in. Tijdens de informatie-avond op 12 mei 2015 is voorgesteld om de vervoersmodaliteit bij de aanbesteding vrij te laten: marktpartijen kunnen zelf het soort vervoer (bus, trein, boot) invullen.</i></p> <p>Buurtbus Waterland: Voor de kernen waar geen OV is, is de wens uitgesproken om een buurtbus te realiseren. De lijn zal lopen langs de kernen, Uitdam,</p>	<p>Trekker: EBS Gemeente</p> <p>gemeente Waterland en regio-gemeenten (Purmerend)</p> <p>Trekker: MRA</p>	<p>2016</p> <p>n.v.t.</p> <p>doorlopend</p> <p>Uit reeds beschikbare</p>

<p>Zuiderwoude, Broek in waterland en via Monnickendam naar Overleek, IJpendam en naar het Waterlandziekenhuis te Purmerend.</p>		<p>gelden vanuit MRA</p>
<p>Vervoer over water. In onze binnenhaven heeft een particulier watertaxibedrijf - tussen Monnickendam en Marken - een ligplaats. Op deze dienst kunnen geen fietsen mee. Om vervoer per fiets en water te stimuleren zoeken we een aanbieder die een grotere boot zou kunnen exploiteren waarop ook fietsen mee kunnen. In samenwerking met de SRA en marktpartijen onderzoeken we de mogelijkheden van vervoer over water in onze regio van zowel personen als goederen.</p>	<p>Trekker: SRA en gemeente en marktpartijen</p>	<p>2016 / 2017 Geen budget</p>
<p>Stimuleren fiets. Vanuit het project “groene lopers” van de SRA wordt gewerkt aan de verbetering van bestaande fietsverbindingen (vanuit toeristisch beleid). Tevens wordt vanuit MRA gewerkt aan het verbeteren van het recreatief vervoer vanuit de stadsregio naar de gemeente Waterland per fiets, fluisterboot of schoon ov. Ook is er een ANWB fietsservicepunt gerealiseerd in het Weeshuis en zijn er diverse fietsverhuurlocaties binnen de gemeente.</p>	<p>SRA, MRA, gemeente en marktpartijen</p>	<p>2015 - 2018 Budget vanuit SRA</p>
<p>Fietsverhuur Tijdens de informatie-avond op 12 mei 2015 is het voorstel naar voren gebracht om bij oplevering van de Noord-Zuidlijn daar vandaan fiets verhuur te organiseren.</p>	<p>N.t.b.</p>	<p>N.t.b.</p>
<p>Uitrol glasvezelnet We doen een procesvoorstel over hoe aansluitingen te realiseren in (deel)gebieden waar nog geen aansluitingen zijn. Op zoveel mogelijk (deel)gebieden realiseren we een glasvezelnet.</p>	<p>Gemeente en marktpartijen</p>	<p>2016, 2017</p>

5. Openbaar groen en landelijk gebied

“Groen is het nieuwe goud”

In het rapport “Ruimte voor de toekomst in het landelijk gebied” (Trendverkenning 2020-2030 voor **gemeenten met veel landelijk gebied**, Alterra, april 2015) wordt o.a. geconcludeerd dat de kwaliteit van de leefomgeving in het landelijk gebied onder druk staat. Zo wordt tevens geconcludeerd dat het platteland steeds meer een multifunctionele leef- en werkomgeving wordt waar schaalvergroting van (agrarische)bedrijven en voorzieningen gelijk opgaat met een toename van kleinschalige en lokale initiatieven van burgers en bedrijven. Technologische innovatie kan juist op het platteland de bedrijvigheid en de leefbaarheid vergroten. Daarnaast brengen initiatieven van burgers en bedrijven oplossingen voor lokale problemen, maar niet zonder de betrokkenheid van gemeenten, zo wordt geconcludeerd. De gemeente Waterland zal in lijn met deze conclusies, verbindingen leggen door samen met burgers en bedrijven in de regio te zoeken naar kansen en uitdagingen in het openbaar groen en landelijk gebied. We zullen initiatieven in regionaal en lokaal verband ondersteunen en waar mogelijk gezamenlijk activiteiten ontplooiën.

Stand van zaken

Waterland bestaat grotendeels uit veenweidegebied en water. De gemeente is een groene en landelijke gemeente. Het landelijk gedeelte van Waterland is zo uniek in Nederland, dat dit door het Rijk is aangewezen als een van de Nationale Landschappen. Dit vanwege de bijzondere cultuur-historische, natuurlijke en

landschappelijke kwaliteiten en dit willen we graag zo houden. Rijkswaterstaat, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Staatsbosbeheer en de provincie hebben het meeste groen en een groot stuk van de (water)wegen en dijken in beheer. Het groen in de bebouwde kom (o.a. het bermgras en speel- en sportvelden) en de riolering en kades en oevers is een gemeentelijke aangelegenheid.

We hebben daarvoor al de volgende stappen genomen:

- We zijn al gestopt met chemische onkruidbestrijding. Onkruidbestrijding op verhardingen vindt plaats door middel van borstelen en op half verharde en smalle verharde paden wordt met hete lucht gewerkt. Voor sportvelden worden andere onderhoudsmaatregelen, zoals wiedegeen, toegepast om het onkruid zoveel mogelijk te beperken.
- In 2015 en 2016 gaan we aan de slag met het verder afkoppelen van hemelwater van de riooldrukstelsels. Daardoor minimaliseren we het energieverbruik van pompen en gemalen en beperken we wateroverlast.
- We leggen – waar mogelijk - ecologische oevers aan en we streven naar het vergroten van de biodiversiteit.
- In samenwerking met het Hoogheemraadschap worden de bermen gemaaid en het materiaal afgevoerd zodat de bodem verschaalt. Schapen begrazen de dijken. Dit bevordert bloemrijke bermen waarvan wandelaars en fietsers kunnen genieten. Bovendien verblijven er insecten en vlinders.
- We leggen natuurlijke speelplaatsen aan: boomstammen uit onderhoudswerk worden zoveel mogelijk ingezet in openbare werken, zoals bij speelplaatsen of begraafplaatsen.
- We geven plantenbakken ter adoptie uit, hetgeen de biodiversiteit ten goede komt (dit wordt gedaan in combinatie met een verkeersmaatregel).
- We leggen - waar mogelijk - tijdelijke natuur aan, zoals op de oude locatie van de Kohnstammschool waar bloemen zijn ingezaaid.

Naast de projecten uit de Groenvisie wordt er in 2015 een nieuw maai- en grasplan opgesteld. Hiervoor worden in het Hemmeland en in de Veenderijvaart proeftuinen voor bloemrijke bermen gerealiseerd. In samenwerking met de bewoners wordt een plan gemaakt welke grasvelden/-stroken intensief en extensief beheerd gaan worden en op welke locaties begrazing mogelijk is.

In 2015 wordt ingezet op natuur- en milieueducatie (NME) in onze gemeente. In het bosgebied in het Groene Hart wordt een NME-route gerealiseerd in samenwerking met het Bernard Nieuwentijt College (BNC). Daarnaast is het onder andere de bedoeling om regelmatig natuurwerkdagen te organiseren met bijvoorbeeld scholen en de scouting. Vanuit de burgers zijn er tevens diverse initiatieven om de omgeving te verduurzamen zoals een bijvriendelijk Broek: er wordt hier gewerkt aan de realisering van een bijenlint ter bescherming van de bij. Dit initiatief behelst onder andere het adopteren van boomspiegels, zodat deze beplant kunnen worden met bloemen. Het beheer wordt overgenomen zodat de gemeente dit niet meer zelf hoeft te doen.

Doelstelling

- We stimuleren en vergroten de biodiversiteit binnen de gemeente.
- We stoppen de vervuiling van ons water en natuurschoon en onze bodem en lucht, daar waar dit binnen onze mogelijkheden ligt.

We doen dit meer specifiek door diverse beheerplannen op te stellen, allen met als doel het beheer van ons openbaar groen, water en wegen duurzamer te maken. We zullen daarbij verder gaan met het stimuleren van bloemrijke bermen, het aanleggen van ecologische oevers en het verduurzamen van onze openbare verlichting.

Maatregelen / Projecten / Initiatieven	Partijen	Planning / kosten
<p>1. (Beheer)plannen openbaar groen</p> <p>Opstellen maai- en grasplan. Hierin is onder andere aandacht voor het stimuleren van bloemrijke mengsels en minder maaien. Hiervoor worden in het Hemmeland en in de Veenderijvaart proeftuinen voor bloemrijke bermen gerealiseerd. In samenwerking met de bewoners wordt een plan gemaakt welke grasvelden/-stroken intensief en extensief beheerd gaan worden en op welke locaties begrazing mogelijk is.</p> <p>Opstellen nieuwe Groenvisie: het beleid aangaande de (bescherming van) onze hoofdgroenstructuur zal maatregelen bevatten ten aanzien van de duurzame ontwikkeling van ons groen.</p> <p>Opnemen van duurzaamheidsmaatregelen in beheerplan Oevers. Te denken valt aan de inrichting van ecologische oevers.</p>	<p>Trekker /opsteller: Gemeente</p> <p>„</p> <p>„</p>	<p>2015 / 2016</p> <p>Budget: vanuit de vastgesteld budgetten van Openbare werken</p> <p>Aanvullende ambtelijke inzet</p> <p>„</p>
<p>2. Groot onderhoud sportvelden</p> <p>In de aanbesteding voor het groot onderhoud van de sportvelden is wiedegegen opgenomen als alternatief voor chemische onkruidbestrijding. Indien nodig zal eens in de 2-3 jaar geverticuteerd worden. Daarbij vindt organische bemesting plaats om de groei van het gras te stimuleren en de groei van het onkruid zoveel mogelijk te beperken. We houden de ontwikkeling van de sportvelden bij onder dit duurzame beheerregime. Indien noodzakelijk sturen we als gemeente bij en passen we het beheer aan.</p>	<p>Trekker: gemeente</p>	<p>2015</p> <p>Vanuit beschikbare budget</p>
<p>3 Tegengaan verstening</p> <p>Samenwerking met Hoogheemraadschap in tegengaan van de verstening van de openbare ruimte teneinde de “druk op het waterriool” te verminderen. Beplanting bij bewoners stimuleren door bijvoorbeeld uitschrijven prijsvraag voor de mooiste tuin of door tonen van voorbeelden van mooie ecologische wijken. De gemeente vervult een communicatieve en adviserende rol hierin.</p>	<p>Trekker: Hoogheemraadschap Ondersteuner: gemeente</p>	<p>Ambtelijke inzet.</p> <p>Budget: n.t.b.</p>
<p>4 Groen / agrarische projecten</p> <p>Benutten van maaisel van bermen, openbaar groen, dijken en sloten In samenwerking met WLD, boeren uit de regio en het Hoogheemraadschap stimuleren we het – noog meer dan nu - benutten van maaisel van bermen, openbaar groen, dijken en sloten om het op bedrijven te verwerken tot humest. Dit is een manier van composteren van berm/groen afval op een humestplaat.</p> <p>Onderzoek naar biovergisting. Inventarisatie eigen groen in combinatie met groen van boerenbedrijven en overige groenbeheerders.</p>	<p>Trekker: WLD</p> <p>Trekker: Groen Waterland</p>	<p>N.t.b.</p> <p>N.t.b.</p>

<p>Bevorderen biodiversiteit Mede naar aanleiding van de informatieavond van 12 mei 2015 zijn de volgende mogelijke initiatieven geformuleerd:</p>	N.t.b.:	N.t.b.
<p><i>Bloemrijke agrarische weides</i> De gemeente wil de verbinding leggen tussen verschillende initiatieven en partijen bij elkaar brengen (stimuleren samenwerking tussen agrariërs en grondbezitters in het agrarisch/landelijk gebied). Agrarisch natuurbeheer is al breed ingevoerd. Er zal daarom focus worden aangebracht op agrarisch natuurbeheer op en om boerenerven en op particulieren in het landelijk gebied. In de agrarische wereld zijn er initiatieven voor bloemrijke weides die zorgen voor insecten die weer weidevogels aantrekken (bijkomend voordeel is dat kruidenrijke weides gezond zijn voor koeien). In samenwerking met lokale initiatieven, verenigingen en stichtingen laten we zien wat er voor de agrariërs inzit. We laten goede voorbeelden zien en informeren en inspireren.</p>	Mogelijke trekkers zijn lokale initiatieven (Vereniging Water, Land en Dijken (WLD) en Stichting Behoud Waterland)	„
<p><i>Natuureducatie</i> Tijdens lessen wordt aan kinderen geleerd om zaadbommen te maken (kleibommen uitdelen). Dit kan gekoppeld worden aan specifieke voorlichting (bijvoorbeeld studieproject of natuur en milieu-educatieprojecten).</p>	Participant: Gemeente en scholen	„
<p><i>Groenvisie</i> <i>Ideeën die naar voren zijn gebracht op de informatieavond van 12 mei 2015 waren onder andere, het laten grazen van schapen op dijken (bijvoorbeeld op Marken) of oude bomen laten staan.</i> In de op te stellen groenvisie door de gemeente wordt hieraan invulling gegeven door helder en concreet beleid te ontwikkelen voor monumentale bomen.</p>	gemeente	2015
<p>Tegengaan gevolgen inklinken ondergrond Naar aanleiding van de informatieavond van 12 mei 2015 zijn de volgende voorstellen gedaan: we informeren en geven het signaal af omtrent de gevolgen van inklinken van onze grond, als gevolg van o.a. grondwaterstandsval. Onderzoek naar waterbuffer- en bergingsmogelijkheden en natuur (plas/dras) ontwikkelingen in combinatie met grondwaterstandsverhoging.</p>	N.t.b.	N.t.b.
<p>Groene daken Sedumdaken realiseren voor het afvangen van CO₂ en het verbeteren van de luchtkwaliteit.</p>	„	„
<p>Biovergister per wijk Voorstel om de container van huishoudens tevens te gebruiken voor mest van boeren (naast het gebruik ervan voor groenafval).</p>	„	„

Hoofdstuk 4. Fondsvorming / financiering

Als je focust op kosten gaat de kwaliteit omlaag

Als je focust op kwaliteit gaan de kosten omlaag

Duurzaamheidsbudget

Voor de huidige collegeperiode is er jaarlijks € 15.000 beschikbaar. Dit budget wordt met name gebruikt voor de organisatie en facilitering van informatie-avonden en/of voorlichtingsmarkten. Tevens wordt een klein deel van dit budget ingezet voor mogelijk benodigd extern advies en voor de inzet van een energiecoach. De uitvoering van de agenda vindt plaats binnen de huidige ambtelijke formatie: dus geen inhuur van derden. Met dit kleine budget hebben we als gemeente weinig slagkracht. Daarom zullen we voortdurend zoeken naar subsidie en/of cofinanciering, zodat uitvoering van acties en projecten uit de agenda, die niet budgetneutraal tot stand kunnen komen, toch kunnen worden uitgevoerd. Duurzaamheid hoeft echter niet altijd geld te kosten: het kan ook geld opleveren. Duurzaamheid is een keuze om dingen anders aan te pakken.

Subsidies

Een aantal projecten zal bekostigd worden uit vastgestelde gemeentelijke budgetten of uit de reeds afgegeven provinciale of landelijke subsidies. Zo kunnen diverse acties uit de agenda worden uitgevoerd met behulp van:

- RAP gelden (Regionale Actie Programma's) uit het Woonfonds van de provincie (toebedeeld 2015),
- provinciale ondersteuning vanuit het Servicepunt Duurzame Energie en
- VNG gelden uit het rijksondersteuningsprogramma Energie (SER energieakkoord).

Enkele projecten of acties uit voorliggende agenda dienen nog bekostigd te worden met aanvullende subsidie of anderszins. We onderzoeken verschillende kansrijke subsidiemogelijkheden op het gebied van duurzaamheid. Waar mogelijk en kansrijk dienen we de aanvragen voor deze mogelijke landelijke of provinciale subsidies in. De momenteel in beeld zijnde kansrijke aanvullende subsidies zijn:

1. Het participatiefonds duurzame economie Noord Holland,
2. RAP (Regionale Actie Programma's) uit het Woonfonds van de provincie (aanvraag nieuwe tranche 2016),

3. Regeling Zon op publieke daken (subsidieregeling voor aanschaf en plaatsing zonnestroominstallatie op maatschappelijk vastgoed),
4. Plattelandsontwikkelingsprogramma: asbest eraf / zonnepanelen erop.

Er is daarnaast de mogelijkheid voor diverse burgerinitiatieven om aanspraak te maken op het stimuleringsfonds maatschappelijke initiatieven van de gemeente. Tevens zullen we onze inwoners stimuleren en adviseren in financieringsmogelijkheden voor duurzame maatregelen. Hierbij valt te denken aan duurzame leningen waarvoor de overheid een pot geld heeft opengesteld: de energiebespaarlening is een aantrekkelijke mogelijkheid om energiebesparende investeringen in of aan het huis te kunnen financieren.

Alternatieve financieringsconstructies

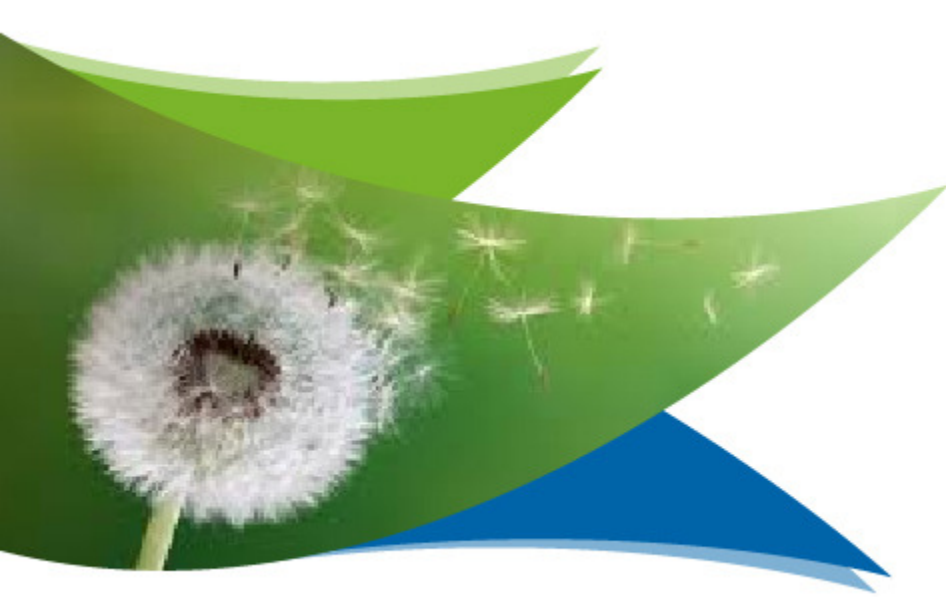
We starten al in 2015 met onderzoek naar de mogelijkheden van alternatieve financieringsconstructies voor investeringen in duurzaamheid en/of duurzame energie. De reden hierachter is dat een helder financieringsmodel, waarbij de kostenbesparing in de exploitatiefase wordt meegewogen, goede kansen biedt voor investeringen in duurzaamheid. Daarbij zal het oprichten van een stichting voor het (energie)beheer voor de gemeente - of wellicht op projectniveau - worden meegenomen in het onderzoek.

We richten ons in dit onderzoek niet alleen op de eigen bedrijfsvoering en het beheer en onderhoud van ons gemeentelijk vastgoed. Maar we zullen ook uitdrukkelijk in samenwerking met markt- en burgerinitiatieven onderzoeken of er op projectniveau slimme financieringsconstructies zijn te bedenken die investeringen in duurzaamheid aantrekkelijk maken.

Duurzame investeringen

De gemeente Waterland investeert in duurzaamheidsmaatregelen aan eigen gebouwen. De investeringen zullen casus specifiek worden uitgewerkt en indien extra budget noodzakelijk is, dan zal dit worden aangevraagd bij de raad. We zullen een nulmeting doen vanaf waar we de investeringen toeberekenen aan de te treffen / getroffen maatregelen aan de eigen gebouwen. Vanaf dat moment zullen ook de jaarlijkse energiebesparingskosten in de exploitatiefase worden gemeten. Op deze manier zijn de daadwerkelijke jaarlijkse kostenbesparingen als gevolg van deze duurzame investeringen bekend. Deze besparingen zal de gemeente laten terugvloeien in de gemeentekas voor herinvesteringen in duurzame maatregelen.

De Gemeente doet deze investeringen in principe voor duurzaamheidsmaatregelen aan het eigen vastgoed met een terugverdientijd die korter is dan de levensduur van het vastgoed. We zetten in op een terugverdientijd van maximaal 15 jaar, waarbij de maatregelen nog minimaal 5 jaar meegaan na te zijn terugverdiend.

Hoofdstuk 5. Monitoring

Om te laten zien hoe we ons duurzaam ontwikkelen als gemeente is het belangrijk om te monitoren en bij te houden wat de concrete resultaten zijn in de gemeente. We zullen een nul meting doen in 2015 op basis waarvan projecten / initiatieven / ontwikkelingen kunnen worden bijhouden en gemeten. Uiteindelijk is het doel om in beeld te brengen per woonkern wat de energieconsumptie is en in hoeverre de gemeente zich ontwikkelt naar energieneutraliteit gedurende deze collegeperiode, maar ook voor de periodes daarna.

Voor de monitoring van onze duurzaamheidsagenda wordt - net als door de meeste gemeenten binnen de provincie Noord-Holland - gebruik gemaakt van Enervisa. In deze webbased applicatie wordt op projectbasis de gerealiseerde CO₂-reductie, duurzame energie en energiebesparing in beeld gebracht. In combinatie met de gegevens uit de landelijke klimaatmonitor en met gebruikmaking van de door Telos opgestelde duurzaamheidsindicatoren meten we de voortgang van acties en projecten binnen de gemeente.

Routekaart verduurzaming gemeente

De gemeente zal de voortgang van lokale duurzame energieproductie- en besparing jaarlijks met stakeholders monitoren en evalueren. We gebruiken daarbij bovenstaande nulmeting om de diverse stappen naar verduurzaming van de gemeente concreet en jaarlijks inzichtelijk te maken. Hiervoor wordt een routekaart opgesteld die de verduurzaming van de woningvoorraad en bedrijven binnen de gemeentegrenzen zal uitstippelen. We onderzoeken samen met lokale coöperaties en initiatieven, woningbouwcorporaties, ondernemers en overige belanghebbenden, hoe we de routekaart naar verduurzaming concreet vorm zullen geven. Hiermee starten we al in 2015. Gaandeweg het proces, dat we in diverse stappen zullen doorlopen, zullen we mogelijk doelen en activiteiten uit de agenda (moeten) bijstellen.